

beskæftige mig lidt med, såsom H.C. Hansens ageren i 1954/55 omkring godkendelsen af Vesttysklands optagelse i NATO og sammenkædningen mellem denne problematik og afklaringen af mindretalsproblemerne, dannelsen af trekantheregeringen i 1957, sagsforløbet i kølvandet på grønlandsskibet "Hans Hedtofts" tragiske forlis i januar 1959, dannelsen af "det røde kabinet" efter valget i 1966 og Krags tilrettelæggelse af sin afgang og overdragelsen af statsministerposten til Anker Jørgensen i oktober 1972, er billedet et helt andet: De er alle eksempler på episoder og begivenhedsforløb, hvor fremstillingen er kort, præcis og helt dækkende.

Det er også spændende, at Kaarsted forsøger at fastholde de træk i udviklingen gennem 1960'erne, som man nu i bakspejlet kan tolke som tidlige udtryk for de sociale spændinger, der for alvor slog ud ved folketingsvalget i december 1973, og hvis vigtigste eksponent er Fremskridtspartiet. Kaarsted er helt opmærksom på problemerne ved denne form for baglæns prognosticering, men der er jo ikke noget galt i at prøve at identificere de elementer i samfundsudviklingen, der peger frem mod et fænomen, der alt for ofte er blevet set i et for kort tidsperspektiv, og som i hvert fald kan fornemmes både ved en analyse af de tre folketingsvalg i 1966, 1968 og 1971 og ved en iagttagelse af andre samfundsmæssige fænomener - også selv om kun få så det dengang.

Men netop ved denne bestræbelse på at finde nogle af de forklaringer, der skal kunne forklare baggrunden for den parlamentariske udvikling i 1970'erne, sprænger Kaarsted sit eget koncept. Den christiansborgske verden kobles pludseligt sammen med verden uden for de tykke mure, strukturelle forklaringer etableres som supplement til de sædvanlige personlighedsmæssige, partitaktiske og parlamentariske forklaringer - og derved bliver spændingen mellem det snævre og det brede perspektiv synliggjort. Og det gør ikke noget - heller ikke, selv om bogen jo ellers bevidst har valgt at placere sig i den ene side af dette spændingsfelt; for netop derved bliver det jo synliggjort, hvad en sådan politisk-institutionel historieskrivning også kan give af viden og indsigt.

Jørgen Elklit
Institut for Statskundskab

Richard Rorty, *Kontingens, ironi og solidaritet*, Århus: Modtryk, 1992, 189 s., kr. 248,00.

Er det muligt at tale om det private og det offentlige uden at forene de to? I det antikke Athen blev personer, der ikke tog del i det offentlige liv, kaldt idioter! Er de det i dag? I *Kontingens, ironi og solidaritet* stiller Rorty spørgsmålstejn ved forsøgene på at forene det private og det offentlige ved hjælp af påstanden om en fælles menneskelig natur. "Det, der er vigtigt for mig, er det, jeg har til fælles med alle andre mennesker". Påstanden om en fælles menneskelig natur angribes fra en grøft, der fremhæver det enkelte menneskes selvfrebringelse.

beskæftige mig lidt med, såsom H.C. Hansens ageren i 1954/55 omkring godkendelsen af Vesttysklands optagelse i NATO og sammenkædningen mellem denne problematik og afklaringen af mindretalsproblemerne, dannelsen af trekantregeringen i 1957, sagsforløbet i kølvandet på grønlandsskibet "Hans Hedtofts" tragiske forlis i januar 1959, dannelsen af "det røde kabinet" efter valget i 1966 og Krags tilrettelæggelse af sin afgang og overdragelsen af statsministerposten til Anker Jørgensen i oktober 1972, er billedet et helt andet: De er alle eksempler på episoder og begivenhedsforløb, hvor fremstillingen er kort, præcis og helt dækkende.

Det er også spændende, at Kaarsted forsøger at fastholde de træk i udviklingen gennem 1960'erne, som man nu i bakspejlet kan tolke som tidlige udtryk for de sociale spændinger, der for alvor slog ud ved folketingsvalget i december 1973, og hvis vigtigste eksponent er Fremskridtspartiet. Kaarsted er helt opmærksom på problemerne ved denne form for baglæns prognosticering, men der er jo ikke noget galt i at prøve at identificere de elementer i samfundsudviklingen, der peger frem mod et fænomen, der alt for ofte er blevet set i et for kort tidsperspektiv, og som i hvert fald kan fornemmes både ved en analyse af de tre folketingsvalg i 1966, 1968 og 1971 og ved en iagttagelse af andre samfundsmæssige fænomener - også selv om kun få så det dengang.

Men netop ved denne bestræbelse på at finde nogle af de forklaringer, der skal kunne forklare baggrunden for den parlamentariske udvikling i 1970'erne, sprænger Kaarsted sit eget koncept. Den christiansborgske verden kobles pludseligt sammen med verden uden for de tykke mure, strukturelle forklaringer etableres som supplement til de sædvanlige personlighedsmæssige, partitaktiske og parlamentariske forklaringer - og derved bliver spændingen mellem det snævre og det brede perspektiv synliggjort. Og det gør ikke noget - heller ikke, selv om bogen jo ellers bevidst har valgt at placere sig i den ene side af dette spændingsfelt; for netop derved bliver det jo synliggjort, hvad en sådan politisk-institutionel historieskrivning også kan give af viden og indsigt.

Jørgen Elklit
Institut for Statskundskab

Richard Rorty, *Kontingens, ironi og solidaritet*, Århus: Modtryk, 1992, 189 s., kr. 248,00.

Er det muligt at tale om det private og det offentlige uden at forene de to? I det antikke Athen blev personer, der ikke tog del i det offentlige liv, kaldt idioter! Er de det i dag? I *Kontingens, ironi og solidaritet* stiller Rorty spørgsmålstejn ved forsøgene på at forene det private og det offentlige ved hjælp af påstanden om en fælles menneskelig natur. "Det, der er vigtigt for mig, er det, jeg har til fælles med alle andre mennesker". Påstanden om en fælles menneskelig natur angribes fra en grøft, der fremhæver det enkelte menneskes selvfrebringelse.

Det private frem for alt! Fra en anden grøft lyder: "De idioter"! Det er fællesskabet, det gælder. Det offentlige frem for alt! Rorty undlader at spørge, hvem der har ret, men han forsøger at yde begge grøfter retfærdighed. Det er den historie, han fortæller i *Kontingens, ironi og solidaritet*.

Den kvindelige hovedrolle er besat af den liberale ironiker. Hun er liberal i den forstand, at hun mener, grusomhed er det værste, vi mennesker gør ved hinanden, og ironiker i den forstand, at hun har erkendt og anerkendt kontingensen af sine egne overbevisninger og ønsker. Hun er både en offentlig og en privat person, og der er hverken modsætning eller enhed mellem de to, for det forudsætter et helhedsperspektiv. Kontingens derimod er hendes varemærke.

Med ordet kontingens taler pragmatikeren Rorty imod påstanden om, at sandheden findes derude et eller andet sted, og imod påstanden om, at sandheden findes inde i os selv. Sandheden er skabt snarere end fundet og det igennem menneskets sprog. Mennesket skaber vokabularer, inden for hvilke sætninger kan vurderes som sande eller falske. Mennesket skaber et nyt vokabular for at sige et eller andet på en ny måde i forhold til det gamle vokabular. Det spiller et ukendt vokabular ud imod det velkendte. I lyset af dette skal opfattelsen af sprog som kontingent ses. Et nyt vokabular er historisk betinget af det gamle, som det ønskes at erstatte. Sproget er ikke et medium, der repræsenterer kendsgerninger eller udtrykker meninger. Det er med henvisning til Davidson og Wittgenstein en social praksis.

Ironikeren tror ikke, hendes private sandheder kan gøres gældende for offentligheden i modsætning til den mandlige birolle, metafysikeren. Hun har erkendt, at hendes forsøg på at skabe nye vokabularer og dermed nye sandheder er et privat anliggende. Hun er selv blevet til det, hun er, i sine forsøg på at skabe sig selv og sit eget sprog i forhold til de sociale og sproglige praksisser, hun er indlejret i. Hendes nuværende selv er blevet til ved hendes tidligere handlinger og ved tidligere begivenheder i hendes liv. Metafysikeren derimod tror, han kan skabe et endeligt vokabular, der rummer alt, det private og det offentlige, ved hjælp af påstanden om en iboende natur.

Den liberale ironiker forsøger at se det liberale samfund som kontingent, hvorimod den liberale metafysiker taler om det liberale samfunds universalitet og rationalitet. Der er ikke nødvendigvis en modsætning mellem kontingens og universalitet eller rationalitet. Det modsatte af kontingens er nødvendighed, som det kommer frem i blandt andet Ernesto Laclau og Chantal Mouffe, *Hegemony & Socialist Strategy*. Ifølge den liberale ironiker er liberalismens kultur oplyst og verdslig, der er ikke nogen form for guddommelighed tilbage i den, og de kontingent eksisterende mennesker, der lever i den, kan kun aflede en mening med deres liv fra andre kontingent eksisterende mennesker. Med den liberale ironiker er der sket en vending væk fra det universelle imod det konkrete. Moralitet er ikke noget, der er inde i os, men den eksisterer med henvisning til sociale og sproglige praksisser inden for et fællesskab, med henvisning til en fælles sproglig praksis. Solidaritet opstår som en historisk betinget enighed mellem samtalepartnere i erkendelse af, at alle mennesker er i fare for at blive udsat for grusomhed. Men er en fælles udsathed for lidelse ikke et

for spinkelt grundlag for solidaritet? Er det ikke for let at tale om solidaritet på det grundlag?

I lyset af, at grusomhed er det værste, vi mennesker gør, ser den liberale ironiker lidelsesfæller i alle mennesker og stræber efter at undgå at påføre andre mennesker lidelse. Hun har skabt sig en følsomhed over for grusomhed ved at læse om grusomhed og derved gradvist udvidet kredsen af lidelsesfæller. Påstanden om, at grusomhed er det værste, vi gør, finder ifølge Rorty sin gyldighed i den historiske socialisationsproces, der har ført til det liberale samfund. I det liberale samfund kræver offentlige anliggender praktiske forholdsregler, og socialt håb en historie om, hvordan det kan blive bedre, men ikke filosofiske begrundelser. Filosofi er et privat anliggende!

Det er en god historie, Richard Rorty fortæller i *Kontingens, ironi og solidaritet*. Hans samtalepartnere er med Rortys egne ord forfattere som Kuhn, Wittgenstein, Kant, Hegel, Nietzsche, Freud, Isaiah Berlin, Habermas, Foucault, Proust, Heidegger, Derrida, Nabokov og Orwell. Og det er en god genfortælling på dansk, Morten Haugaard Jeppesen og Søren Christensen har begået, om end trykfejlene vil irritere en pedantisk læser, selv om de ikke er mange. Jeg er ikke enig med Rorty i hans hovedkulde optimisme på det liberale samfunds vegne, især hvad angår dets institutioner, men enig eller uenig, læs *Kontingens, ironi og solidaritet*!

Anders Berg-Sørensen
stud. phil.

Tyskland. En kulturhistorie, København: Munksgaard, 1992, 358 s., kr. 360,00

De senere år og ikke mindst tiden efter 1990 har vist, hvilken dominerende rolle Tyskland (igen) spiller i Europa, både politisk, økonomisk og kulturelt. Det er alene af den grund meget fortjenstfuldt, at seks danske germanister har påtaget sig at give en fremstilling af Tysklands udvikling siden ca. 1750 med hovedvægt på kulturlivet, som bogens titel også angiver.

Men hvad er "Tyskland" egentlig? Det spørgsmål er langt vanskeligere at besvare, end hvad for eksempel Frankrig eller England er eller for den sags skyld Danmark. I 1841 skrev August Heinrich Hoffmann von Fallersleben begejstret, at Tyskland gik "von der Maas bis an die Memel, von der Etsch bis an den Belt", men faktisk eksisterede der ikke et Tyskland som en politisk og økonomisk enhed før dannelsen af det (andet) tyske kejserrige i 1871. Alligevel er det velvalgt, når fremstillingen går væsentlig længere tilbage i tiden. Det kan ganske vist diskuteres, hvor specifik "tysk" 1700-tallets aristokratiske kultur var, men de Stein-Hardenbergske reformer i Preussen fra begyndelsen af 1800-tallet er en væsentlig forudsætning for fremvæksten og etableringen af en særlig tysk identitet og profil. De kunne af den grund nok have fortjent en mere udførlig omtale, end tilfældet er blevet.